

Nemzetiségi szemléletünk fejlődése.

Ha időről-időre elolvassuk a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet kiadványait, így a két-havonként megjelenő Kisebbségi Körlevelet, (Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet közleményei. VII. évf. 5. sz. 1943. szeptember) vagy bármely folyóiratunk megfelelő rovatát, mindég újból rádöbbenünk, hogy mennyi életbevágó probléma lapang és feszül megoldásra váróan határainkon belül és kívül. Problémák, melyekkel való foglalkozás sok lelkesedést, elfogulatlanságot, felkészültséget, nagylelkűséget és emberiességet kíván. E kérdések fenyegető vagy hívogató árnyéka már a világháború előtti évtizedekben hazánk fölé borult, gyökerei még messzebbre nyúlnak, de az akkori kor szelleme minden oldalon túl elfogult volt a tisztánlátáshoz, nálunk azonkívül társadalmi berendezésünk és közgondolkodásunk túlságosan távollévőeknek és jelentékteleneknek látta őket, semhogy komolyan foglalkozott volna velük.

Az elmúlt idők mulasztásaival szemben a mai közírók jelentékeny része annál nagyobb lelkesedéssel és lelkiismeretességgel veti magát a magyar föld és szomszédaink megismerésére, s hála munkásságuknak, — köztük talán elsősorban is gróf Teleki Pál nemes szellemének — ma már minden világtáj felé meglehetősen tisztán látunk s minden szomszédunkkal keressük a közelebbi szellemi összeköttetést. A Kárpát-medencén belül és az elválasztó hegyláncokon túl sok új szempontot ismertünk meg az utóbbi években, s nemzetiségeink és szomszédaink szellemi és kulturális életének megismerésével magunk is gazdagabbak lettünk. Nemzetiségi szemléletünk mind

szélesebb alapokon fejlődik: ott, ahol igazi értékeket és jóakaratot látunk (és nem egy volt elrejtve előlünk), vágy támad bennünk és egy újfajta szeretet, mely a megismerés és megértés melegéből fakad. Fájdalom és elszántság, a kitartás kötelessége száll meg ott, ahol kinyújtott kezünket igazságtalan rágalomokkal visszaütésítják, békülékeny szavainkat szidalmakkal viszonozzák. Mindez azonban nem akadályozza meg további kutató kedvünket és ama szándékunkat, hogy becsületesen végigjárjuk azt az utat, mely a népek kibéküléséhez vezet.

Három nagyobb cikk ragadta meg figyelmünket a *Kisebbségi Körlevél* szeptemberi számában. *Boda István* a kisebbségi kérdést a tudományos kutatómunka magaslatáról szemléli, s a „Nemzetiségi lelki típusok vizsgálatának módszerei”-ről értekezve, egy új „nemzetpolitikai lélektan”-nak nevezett diszciplína szempontjait érvényesíti. Egyelőre csak az első közlemény jelent meg, de máris sok érdekes problémát vet fel. Bevezetésében elsősorban is az egyéni és közösségi lelkiség lényegét, a különböző „közösség”-ek fogalmát taglalja, faji jelleg és a lelki jellegzetességek állandóságának illetve változásának tényezőit és ezek egymáshoz való viszonyát ismerteti, a fajkeveredés és az asszimiláció törvényszerűségeit kutatja, hogy végül is a „nemzetiségi közösség”-et meghatározó, bonyolult és sokféle gyökérből táplálkozó elemeit boncolgassa. Nagyon érdekes és tanulmányos írás, melynek részleteivel talán nem mindenki ért egyet, de eredményei kétségtelenül nagy hatással lesznek e tudományág további fejlődésére. Mi itt csak egy-két gondolatot ragadunk ki belőle.

Fejtegetésein végigvonul az a felfogás, hogy a lélek az a végső alap, mely „teremt és alakítja a kultúrát, őrzi és alakítja a hagyományt, szokásokat, nyelveket, ő végzi az új helyzetekhez való alkalmazkodást és bélyegzi ilyen vagy olyan színezetűekké az új közösségi fejlődéseket, a lélek bontakoztatja ki az egész szellemiséget és teremt meg a jövőbeli nemzeti, népi és nemzetiségi élet benső alapjait is“.

Éppen ezért kutatásaiban vezetője mindég a *lélektani szempont* lesz s benne véli megtalálni azt a kulcsot, mellyel a legtöbbet, a közösség „legmélyebb, relytélyeit és titkait“ lehet felfedni.

Meggyőződése szerint, „amelyik nemzet elsőként rendez és szervezi, alakítja és irányítja a maga életét ennek az alaptételnek következetes és szigorú figyelembevételével, hosszú ideig behozhatatlan előnyre tesz szert minden más nemzettel szemben, gazdasági életének, közigazgatásának, bel- és külpolitikájának, közegészségügyének, szociális berendezkedésének, tudományos és művészi életének, nevelésügyének, stb. fölmérhetetlen hasznára“.

A közösségre vonatkozóan megállapítja, hogy vannak „természetes természeti megalapozású“ és többé-kevésbé „önkéntes alakulású“ közösségek. Az előbbiekhöz tartoznak a különböző „nemzetiségek“, az utóbbiakhoz pld. az „állami“ közösségek. A nemzeti közösség és a faji jelleg viszonyában rámutat arra, hogy ez utóbbi bizonyosfokú determinált-ságával és állandóságával szemben a változás, az átalakulás, az asszimilációra való törekvés dinamikáját az élő anyag nagyfokú „plaszticitása“ képviseli, s így sok finom lelki módosulás sajátos szí-

nezettel alakítja a testi diszpozíciókat is. Az asszimiláció gyorsasága és mélysége az asszimiláló és a hasonló fajta mineműségétől függ. Itt azonban ritkán beszélhetünk teljes értékű folyamatról, s az asszimiláció rendszeresen csak egyes „lelki részfunkciók“ területére terjed ki.

Igy pld. „a legtöbb idegen fajta számára könnyű a magyarrá-asszimilálódás, bizonyos feltűnő magyar *érzelmi megnyilvánulások* elsajátítása és külsőlegesebb *temperamentum-jegyének* átvétele“ alkalmával, de sokkal nehezebb a „mélyebb értékelési és beállítódási jegyek terén“.

Az örökölt testi és lelki faji diszpozíciókon kívül a nemzeti közösségnek egyéb meghatározó tényezőivel is megismerkedünk, melyek elemzése után a szerző megállapítja, hogy igazi nemzetiségi közösségről csak ott van jogunk beszélni, „ahol a lelki különállásnak (és ennek kifejezéseként az életbeállítódásnak, kulturális különállásnak) különféle megnyilatkozásai a történelmi, földrajzi, környezeti, azonosági és a hosszú idő óta azonos államkeretbe való tartozás ellenére is érvényesülnek“.

Az illusztris szerző közleménye lényegileg itt fejeződik be, s ezek után kíváncsian várjuk a folytatást.

Barabás Endre „*A magyar iskolaügy helyzete Romániában. 1918—1940*“ című cikkében pontos statisztikai adatokkal és a különféle rendeletek ismertetésével megbízható és áttekinthető helyzetképet fest idegenbe szakadt véreink akkori nehéz kulturális helyzetéről, melyet a — kezdetben elnézőnek és megértőnek mutatkozó — román államkormányzat később tudatos elnyomással

kényszerített az amúgy is elszegényedett és ezerféle bajjal küzdő magyarságra. Ez a szellem, félfő, még ma is állandóan fenyegeti elszakított testvéreinket.

Meleg lira és mély emberi megértés árad Rácz József folytatólagos cikkéből, melyet „A legújabb ruszin irodalom”-ról írt és a ruszin költők sok szép verssorával ízesített. Egy érdekes, önmagával viaskodó, sok ellentétet magába záró, a remény és kétkészségbeesés karjai közt vergődő népet ismerünk meg benne, melynek írói elsősorban is a közösség szolgálatában állanak, a nép szociális fájdalmanak s a természet, a hazai tájak, a szülőföld varázsának adnak hangot. Az átokként rájuk nehezedő politikai széthúzás, a gazdasági és kulturális elmaradottság, az örök paraszti tragédiák közepette, a magasabb osztályokat nélkülözve, legtöbbjük valami mély, egyetemes emberszeretethen keres vigasztalást és a hazai rögből, annak egyszerű népéből meríti az erőt, a hitet egy új, jobb világ felépítéséhez. Népünkhöz való viszonyukat az a lelki szakadás jellemzi, mely „a magyarság és a duna-medencei nemzetiségek között, sajnos, még ma is fennáll.” Ennek oka főleg a két nép különböző társadalmi rétegződésében található. Ennek a válaszfalnak kell ledölnie, hogy a „gens fidelissima fiai” ismét higgyenek a magyar társadalm megértésében.

A Kisebbségi Körlevélnek megszokott érdekes rovatain kívül románnyelvű melléklete is van, melyet Puztai-Popovits József írt „Az 1940-es erdélyi román szövetkezeti mozgalom”-ról.

VÁNDOR GYULA

A Bácskai Múzeum megnyitása Zomborban.

November 21-én délben nyitotta meg újra kapuit a művelődni vágyó közönség előtt a hatvan évvel ezelőtt alakult Bácskai Múzeum.

A négy helyiségből álló múzeum első terme a Bácska gazdag néprajzi anyagából összegyűjtött tárgyakat foglalja magában gondos elhelyezésben, mutatva azt, hogy mennyi feladat vár még itt azokra, akik ennek a nagyon vegyes lakosságú területnek néprajzi kincseit számba akarják venni.

Két terem a különböző korok tárgyi emlékeit őrzi. Nem nagy, de rendszeresen gyűjtött, hiteles anyagával keresztmetszetét adja a Bácska egész történetének a magyar középkorig, nem feledkezve meg arról a néhány emlékről sem, amely a terület későbbi művelődéstörténelmi anyagából mutat be egyetmást.

Itt sorakoznak az őskor emberének kortársaitól ránkmaradt nagyméretű csontok. Csak az ősember emlékei hiányoznak még, de életfeltételei meglévén, nem lesz meglepetés, ha előbb-utóbb ezek is idekerülnek.

A fiatalabb kőkor minden alföldi kultúrája itt sorakozik. A Kőrös-kultúra, a tiszai-kultúra s az a balkáni-kultúra, amely Magyarország déli részén otthonos, itt is képviselve van. De megvan az aeneolitikum emlékei éppenúgy, mint a péceli-kultúráé, amelyekkel le is zárul a terület kőkora, hogy helyet adjon a rézkor két tipikusan alföldi kultúrájának, a bodrogkeresztúri- és zóki-kultúrának.

Egyik szekrényben a bronzkor megyei emlékei sorakoznak, a másikon a régibb-vaskor maradványai, mutatva a kimmérik és szki-